



UVODNIK

Kakovost življenja je v družboslovju že dolgo prisoten in prepoznan koncept, uporabljen pri empiričnem spremljanju posameznikove blaginje, k njegovemu razvoju pa je pripomoglo tudi zanimanje za strukturne dejavnike kakovosti življenja. Pomembno vlogo v pojasnjevanju družbeno strukturnih dejavnikov kakovosti življenja v danih družbah ima sistem oz. režim blaginje (Esping-Andersen, 1990; 1999; 2009; Vogel, 2003; Taylor-Gooby, 2004). Sistem blaginje sestavlja več tvorcev blaginje – tj. socialna država s sektorskimi politikami in programi socialnih storitev, organizacije nevladnega in tržnega sektorja, družina in posameznikovo socialno omrežje. V novejšem času se pri zagotavljanju blaginje prebivalstva krepi vloga skupnosti kot ponudnika storitev, ki predstavlja alternativo in dopolnitev državnemu in tržnemu sektorju (Loughran, 2003; Gilchrist, 2004; Chanan in Miller, 2013).

Krepitev vloge skupnosti pri zagotavljanju blaginje je razvojni trend in se kaže v spreminjajočem se delovanju države blaginje, ki se decentralizira, približuje lokalni skupnosti, povečuje vpliv ter udeležbo lokalnega prebivalstva in organizacij pri oskrbi s storitvami (Parsons, 1995; Colebatch, 2005). Individualizacija in prenos odgovornosti za blaginjo na posameznika je pomemben trend v tujini, na katerega opozarjajo različni avtorji (npr. Mau, 2015; Taylor-Gooby, 2004; Taylor-Gooby in drugi, 2017). Tudi v Sloveniji je opaziti podoben razvojni trend, saj je družbeni razvoj v zadnjih desetletjih vodil k večji fragmentaciji in prenosu odgovornosti z države blaginje na skupnost, družino in posameznike.

Skupnostni pristop k javnim politikam zgodovinsko korenini v ideji, naj bodo skupnosti bolj samozadostne in odgovorne za probleme na svojem teritoriju (Glen, 1993). Tako razvojno skupnostne storitve postajajo bolj odzivne na potrebe skupnosti in krepijo vlogo skupnosti pri zagotavljanju teh potreb; nadalje pa je pomembna tudi samoorganizacija skupnosti skozi skupnostno delovanje. Proces tranzicije od institucionalne k skupnostnim storitvam pomeni ponovno odkritje starih oblik solidarnosti in sočutja v skupnosti kot tretjem socialnem prostoru, umeščenim med zasebnimi gospodinjstvi in institucionalno zagotovljeno oskrbo modernih skrbstvenih organizacij. Sočasno s procesom pridobivanja pomena skupnosti pa se lahko kažejo tudi omejitve skupnosti pri zagotavljanju blaginje, in sicer tako iz omejitve resursov, ki jih ima skupnost, njenega odnosa z drugimi akterji in razmerij moči, kot tudi vloge, ki ji jo pripisujejo oz. v njej vidijo ljudje.

Prispevki pričujočega tematskega sklopa odpirajo vprašanja blaginje in kakovosti življenja s poudarjeno vlogo skupnosti kot producenta blaginje. Pri tem obravnavajo vlogo skupnosti v odnosu do drugih sektorjev v sistemu in vlogo skupnosti v produkciji kakovosti življenja za različne družbene skupine (predvsem starih ljudi, družin, bolnikov, kar pa se seveda

lahko naveže tudi na pomen za druge družbene skupine). Ključen element obravnave skupnosti v tem kontekstu je na novih načinih delovanja (mehaničnih in organizacijskih oblikah), novih konceptih in praksah, skozi katere se posameznik aktivira v skupnosti in vpliva na svoje življenje in življenje skupnosti. Glede na demografske projekcije, ki postavljajo oskrbo starih ljudi na vrh seznama prioritet javne politike, se odpira tudi vprašanje distribucije oskrbe starejših med posameznimi tvorca blaginje. Posebej so tako v člankih tematizirani različni akterji znotraj skupnosti v produkciji kakovosti življenja, to so družina, občina oz. zdravstveni domovi, ter odnosi med skupnostjo in civilno družbo ter drugimi akterji pri zagotavljanju kakovosti življenja ljudi. Prav tako so identificirane nove oblike delovanja v skupnosti, vključno s transformativnimi praksami in socialnimi inovacijami.

Širši konceptualni uvod v tematski sklop predstavlja članek avtoric Srne Mandič in Valentine Hlebec, ki tematizira sodobno vlogo skupnosti in večpomenskost pojma skupnosti, in sicer od zgodnjih teoretikov do sodobnih pojmovanj, kjer je opaziti množstvo pojavnih oblik skupnosti in skupnostnih praks. Pri tem avtorici izpostavljata posebnost sodobnih skupnosti, ki, kot pravita – v primerjavi s skupnostmi, ki so utemeljene na tradiciji – pogosto temeljijo na inovacijah: novih modelih povezovanja, kolektivnem delovanju in sodelovanju v javnih politikah. Med klasičnimi konceptualizacijami skupnosti, ki so predstavljene v uvodu, velja izpostaviti tematizacijo Roberta Nisbeta, ki je (že) v sredini prejšnjega stoletja opozoril na politični, socialni (relacijski) in psihološki (emocionalni) pomen skupnosti kot intermediarne tvorbe (med državo in posameznikom/-co) ter pozival k spodbujanju vzpostavljanja novih oblik skupnosti, relevantnih za (tedanje) sodobno življenje. V sodobnem času skupnost, kot jo je tematiziral Nisbet, ohranja nekatere relevantne pomene in funkcije, obenem pa prihaja – tako na ravni delovanja kot na ravni razumevanja – do pomembnih premikov in transformacij, saj se na skupnost pripenjajo najrazličnejši (povsem novi) pojavi – aktivnosti, prakse, politike (državne, skupnostne, lokalno razvojne), poklici (»skupnostni organizator«), (samo)identifikacije in pomeni. Med različnimi pomeni skupnosti, ki jih avtorici izluščita iz literature, je za razumevanje okvira obravnave ostalih prispevkov tematskega sklopa relevantna predvsem skupnost v pomenu sektorja v javnih politikah, ki zajema specifične akterje, kakovost storitev in odnose. Tako razumljena skupnost postaja v kontekstu spremenjenega delovanja države blaginje v zahodnih družbah, vključno s Slovenijo, vse pomembnejši tvorec blaginje in socialne vključenosti ljudi.

Prispevek Zdenke Šadl in Valentine Hlebec raziskuje vlogo družine v zagotavljanju kakovosti življenja starejših ljudi znotraj skupnosti. Spodbujeni z ugotovitvami o zmanjševanju blaginjskih intervencij in drugih ukrepah

aktualnih reform ter inovacij politik socialne oskrbe v EU, ki obnavljajo družinsko odgovornost na področju oskrbe starejših ljudi, avtorici raziskujeta udeležbo spolov v družinski oskrbi ostarelih staršev v Sloveniji. Z analizo podatkov iz reprezentativne raziskave o uporabnikih socialne oskrbe na domu in njihovih družinskih oskrbovalcih ugotavljata, da hčere izvajajo bolj intenzivno oskrbo staršev kot sinovi. Umikanje javnih ponudnikov storitev je posebej problematično iz perspektive enakosti spolov, saj je prenos odgovornosti na družino v glavnem prenos odgovornosti na ženske (hčere) s poznanimi negativnimi posledicami za družinske oskrbovalke.

Tatjana Rakar in Maša Filipovič Hrast v svojem prispevku tematizirata nova razmerja med akterji blaginjskega trikotnika, tj. skupnosti in civilno-družbene organizacije na eni strani ter trga in države na drugi, na primeru zagotavljanja blaginje starim ljudem. Njuna analiza diskusij ljudi o kakovosti življenja starejših in zagotavljanju te blaginje kaže sicer primarno vlogo države, ki pa jo skupnost pomembno dopolnjuje z vidika zmanjševanja izključenosti starih ljudi iz družbe. V javnopolitični okvir obravnave skupnosti se umešča tudi prispevek Majde Pahor in Matica Kavčiča o novih modelih pristopa k zdravju v skupnosti. Avtorica in avtor ugotavljata, da v slovenskem javnem zdravstvu še vedno prevladuje tip odnosa med zdravstvenim sistemom in lokalno skupnostjo, v okviru katerega prevzemajo iniciativo in prevladujočo vlogo zdravstvene institucije in zdravstveni strokovnjaki, in ne skupnost. Po drugi strani z opiranjem na razvojne/projektne dokumente zdravstvene politike predstavita nove dejavnosti oz. spodbude za večjo aktivacijo lokalne skupnosti ter vzpostavitev sodelovalne kulture med »sistemom« in skupnostjo pri krepitvi zdravja na lokalni ravni.

LITERATURA

- Chanan, Gabriel, in Colin Miller (2013): *Rethinking Community Practice: Developing Transformative Neighbourhoods*. Bristol: The Policy Press.
- Colebatch, Hal (2005): *Policy Analysis, Policy Practice and Political Science*. *Australian Journal of Public Administration* 64 (3): 14–23.
- Esping-Andersen, Gøsta (2009): *The Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Esping-Andersen, Gøsta (1999): *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Gilchrist, Alison (2004): *The Well Connected Community*. Bristol: The policy Press.
- Glen, Andrew (1993): *Methods and Themes in Community Practice*. V: Hugh Butcher, Andrew Glen, Paul Henderson in Jerry Smith (ur.), *Community and Public Policy*, 22–40. London: Pluto Press.
- Loughran, Kevin (2003): *The Idea of Community, Social Policy and Self*. Belfast: AJP Publications.

- Mau, Steffen (2015): *Inequality, Marketization and the Majority Class: Why Did the European Middle Classes Accept Neo-liberalism?* Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Parsons, Wayne D. (1995): *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Taylor-Gooby, Peter (2004): *New Risks, New Welfare: The Transformation of the European Welfare State*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Taylor Gooby, Peter, Benjamin Leruth and Heejung Chung (2017): *Liberalism, Social Investment, Protectionism and Chauvinism*. V: Peter Taylor Gooby, Benjamin Leruth in Heejung Chung (ur.), *After Austerity: Welfare State Transformation in Europe after the Great Recession, 201–221*. Oxford: Oxford University Press.
- Vogel, Joachim (2003): *Welfare state*. *Social Indicators Research* 64 (3): 373–379.

Zdenka Šadl in Maša Filipovič Hrast*
Gostujoči urednici

* *Dr. Zdenka Šadl, izredna profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; Dr. Maša Filipovič Hrast, izredna profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.*